

1. tétel:

1. A fentiség (felemelkedés) és a lentiség (zuhanás) morális tartalma. Hozzon példákat!

2. Értelmezze az alábbi folklórszövegek és szokások archetipikus szimbólumait!

1. „Édes anyám, édes anyám, / készítsd el a fehér ruhám, / Most indulok olyan útra, / Kiről többet ne várj vissza.” (népdal)

2. „Szántottam gyöpöt, / vetettem gyöngyöt, / hajtottam ágát, / szedtem virágát.” (népdal)

3. A magyar nyelvterület egészén, így Erdélyben is általános volt, hogy az első kihajtás alkalmával a legelőre csapott állat (marha, juh stb.) útjába láncot, ekevasat, fejszét stb. helyeztek, hogy keresztülmenjen rajta. Mi a rítus magyarázata?

3. Magyarázza meg az alábbi jelképiséget:

Corpus Clock & Cronophage. Cambridge. John C. Taylor invenciója. 2008.

Felirata: *Mundus transit et concupiscentia eius.* [A világ elmúlik és az ő kívánsága.] (Szent János apostol 1. levele, 2.17.)

2. tétel:

1. Melyek a vallásos (szakrális) és mágikus képek legfontosabb jellemzői? Hozzon példákat is!

2. Értelmezze az alábbi szövegek ábrázolások archetipikus szimbólumait!

a) „... egy égi ösvenyke, / Azon ereszködék fodor fejr bárány” (A mennybevitt leány, népballada)

b) „Nállunk régend, Szent György riggelén mentek, sz moszdtak meg, jóreggelt abban a vízharomatban, trifujba (lóhere). Sz mondták, ke (hogy) szépülsz meg! Sz bibircsóktól isz őrizték a vének... Míg fel nem jó a Nap, sz pendelybe futtak ki, trappogtak a trifujba, hol vot trifuj.” (Szabófalva, hiedelem)

c) „Föltámadt a Jézus Krisztus mondják az írások, / Vízöntő hetfőre buzognak a patakok, / eljöttem hozzátok ifjú létemre, / Hogy harmatot locsoljak egy szép növendékre, / mert ha meg nem locsolom ezten esztendőben, / nem virágozik szépet nekünk következő évben. / Virágozzék szépet, ékes virágokat, / nyerjen az égben fényes koszorúkat.” (húsvéti locsolóvers)

3. Értelmezze a képen látható népszokás (farsangsiratás, Csíkcsicsó) szimbólumait!

3. tétel:

1. A kollektív tudattalan és az archetipusok (Carl G. Jung elmélete)

2. Értelmezze az alábbi folklórszöveg képi szimbólumait!

„Erre az Úr tüzes kígyókat küldött a népre, ezek megmarták őket, úgyhogy Izrael fiai közül sokan meghaltak. Ennek láttára a nép Mózeshez járult, s megvallották: »Vétkeztünk, amikor zúgolódtunk az Úr ellen és te ellened. Járj közben értünk az Úrnál, hogy vigye el ezeket a kígyókat rólunk!« Mózes tehát közbenjárt a népért. S az Úr így válaszolt Mózesnek: »Csinálj egy tüzes kígyót, s erősítsd a póznára. Akit marás ért és rátekint, életben marad!« Mózes tehát csinált egy rézkígyót és egy póznára tette. Akit megmartak a kígyók, de föltekintett a rézkígyóra, az életben maradt.» (Számok könyve 21,6–9.)

3. Milyen archetipikus szimbólumokat lát a képen? Magyarázza meg a jelentéseket!

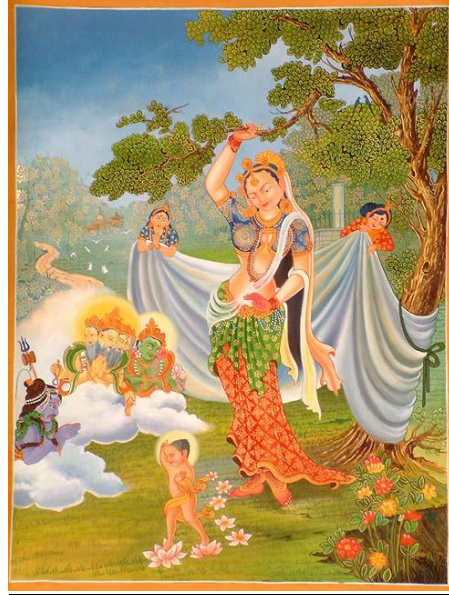
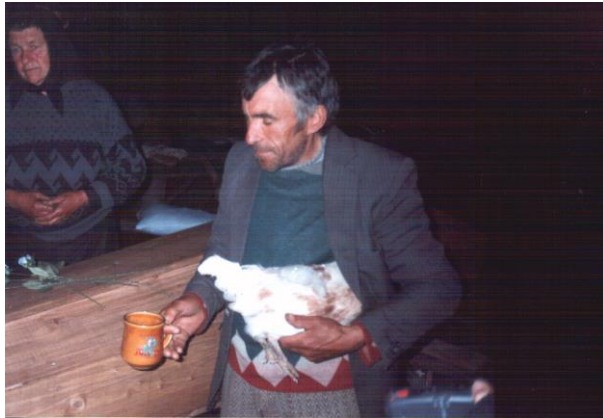
4. tétel:

1. Mircea Eliade archetípus elmélete. A szimbólumok szerepe a hagyományos és a modern világban

2. Magyarázza meg az alábbi nyelvi kifejezések szemléleti alapját!

„zabigyerek”, „fa ágán/fa tetején született gyermek”, „égaljai fiú”, „copil din flori”, „burjانبuba”, „burjángyermek”, „virágbuba” stb.

3. Magyarázza meg a két képen látható archetipikus szimbólumokat! (a) halottas szokás, Klézse; b) Buddha születése)

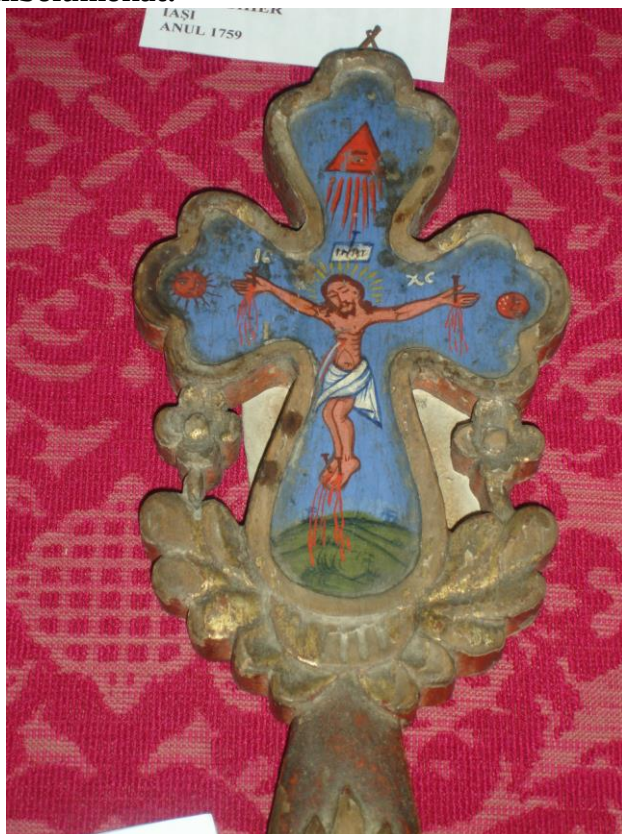
5. tétel:

1. Nevezze meg a racionális gondolkodás megkérdőjelezésének néhány fontos jelenségét a 19–20. század fordulóján! (a tudomány és a művészet területén)

2. Értelmezze az alábbi ráolvasó imádság archetipikus szimbólumait!

„Megindula Szüzleán Szen' Margit / az arany medencével a hónya alatt, / Krisztus urunknak harminchárom csepp vérivel, / Máriának fátyolájával, / arany kendejivel, / Szent Antalnak kötelével, / hét singes olvasójával, / Szent Bedenek úrnak szárnyával, szárnyékával. / Hosszú útan, széjjes útan / megtalálának sárkányokat, szátányokat, / gonosztevő embereket. / Kérdi Szüzleán Szen' Margit: / Hova mentek tük sárkányok, szátányok, / gonosztevő emberek? / Mű menyünk erre a hejre / nagy jegekkel, nagy szelekkel, / nagy tiltott veszedelmes üdőkkel. / Tiltunk mű tüktököt, / sárkányok, szátányok, gonosztevő emberek, / menjetek vissza a puszta havasokba, / hol áldott mise nem áldozik, / kakasszó nem szólalik, / kürtőskalács istennébe nem adakodzik! / Ott igyatok, ott egyetek, / ott legyen a tük asztalotok! / Dicsőség az Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek! / Ámmment.” (Pusztina, ráolvasó imádság)

3. Magyarázza meg a képen (ortodox szerzetesi kézi kereszt) látható archetipikus szimbólumokat!

6. tétel:

1. Értelmezze a következő kijelentéseket!

- a) „Az archetipikus kép motivált jelkapcsolat.”
- b) „Az archetipikus kép vallásos (vagy mágikus) üzenet.”
- c) „A jungi kollektív tudatalannak »zónái« vannak, a képek »szimbólumkonstellációkba« szerveződnek.”

2. Értelmezze az alábbi szövegek és vizuális ábrázolások archetipikus szimbólumait!

a) „Szombat este kimentem a kútra, / Letettem a vedremet az útra, / Arra járt a vármegye hajdúja, / Belelépett, s kilyukadt a vedremnek az alja.” (népdal)

b) „Hol a fényes palota, / hol a fényes nyoszolya, / hol a lépes mézecske, / vajjal mázolt köcsöge? // ... Mert adnánk jó mézecskrét, / vajas-mézes tejcskét, / szükségedet megszánánk, / párnácskánkba takarnánk.” (Bicske, karácsonyi ének)

3. Magyarázza meg a képen (freskórészlet, moldvai kolostor) látható archetipikus szimbólumokat!

7. tétel:

1. Értelmezze a következő kijelentéseket!

- a) „Az archetipikus képek egyetemesek.”
- b) „Egy-egy szimbólumkonstelláció fő rendezőelve mindig egy-egy belső dinamikus irányultság.”

2. Értelmezze az alábbi folklórszövegek archetipikus szimbólumait!

a) „Egyiknek csánának fejr kő koporsót, / Másiknak csánának feteke koporsót, / Egyiket temetik egyik út széjire, / Másikat temetik másik út széjire. // Egyikből kinöve fejr rózsabokor, / Másikból kinöve veres rózsabokor, / Veres rózsabokor szép fejért virágzik, / Fejr rózsabokor vereset virágzik. // Nőttek, növägettek három esztendeig, / Három esztendeig mind csak virágoztak, / Három esztendőre tövikből kivágták, / Tövikből kihánták s a tüzre felhánták. / Még a hamujikot es szélvel elfutatták, / S az ők szerelmiknek még híre sem maradt.” (Pusztina, népballada: A két kápolnavirág)

b) „Újesztendő éjin, tizenkettőkor. Kell egy nagy oglinda (tükr) legyen, s tiszta csórén, anyaszült csórén kell üljön a lány, hogyha legény veszi el, akkor elé kell állni ujjan legény... kalapba, s elé az oglindába. Ez, ha vadánul (özvegyen) veszi el... akkor csak elé kalapba, s nincsen virág a kalapjába. ... Itt a faluba mondták: anyaszült csórén kell az oglinda előtt ülni! ... Ha virág van a kalapjába, akkor legény veszi el, s ha nincs, akkor vadána.” (Külsőrekecsin, varázscselekmény)

3. Magyarázza meg a képen (lakodalmi szokás, Moldva) látható archetipikus szimbólumokat!

8. tétel:

1. Nevezzen meg és magyarázzon meg 5 különböző életjelképeket, amelyet növényiség fejez ki!

2. Értelmezze az alábbi folklórszövegek és állandó szókapcsolatok archetipikus szimbólumait!

1. „Aranyosszéken minden család a maga kertjébe, Torockón pedig sziklába vájt sírboltba helyezte halottját, de jel vagy felírás nélkül. [...] A halottat régebben tiszta fehérbe öltöztették és fehér lepedőbe burkolva tették koporsóba. A lányhalottat fehérbe öltözött lányok vitték a sírhoz. Torockó népe szakrális szemlélete szerint a halál és temetés Szent Mihály gondviselésében inkább menyegző, mint fekete gyász.” (Torockó, halottas szokás)

2. „Túlsó soron esik az eső, / mondd meg, rózsám, lesz-e jóidő. / Elsárosodik a topánkám, / megver érte az édesanyám.” (Gyimes, népdal)

3. „szárnyaszegett” (‘tehetetlen’, ‘erőtlen’), „szárnyára ereszt” (‘kibocsát az életbe’), „szárnyra kel” (‘elhagyja a szülői házat’, ‘önálló életet kezd’), „szárnya alá vesz” vagy „kiterjeszti a szárnyait valaki fölé” (‘megvéd’, ‘oltalmaz’), „a szárnyát leeresztette” (‘szomorú’, ‘levert’, ‘erőtlen’) – Mi a szemléleti alapjuk ezeknek az állandó nyelvi kifejezéseknek?

3. Magyarázza meg a képen látható archetipikus szimbólumokat!

9. tétel:

1. Miben áll a platóni idetan és a jungi archetípus elmélet hasonlósága?

2. Értelmezze az alábbi folklórszövegek archetipikus szimbólumait!

a) „Mikor kirakod a méheket, ha farkasfogon vagy gégén bocsátod ki, tehát igen hathatós léssen a gonoszságban és a prédálásban, ellenben a természet után a jámborságban léssen hathatós és bizonyos. De irtózzál a haragos méhtől, mert mentül haragosabb, annál jobb, a jámborhoz a csukafog is hasonló.” (Méhéskönyv 1748-ból)

b) „Éjjélkor [ti. szilveszter éjszakáján] a nagyleányok kilenc tükröt állítanak maguk elé az asztalra, egyet pedig a hátuk mögé. A félkör középpontjába egy égő gyertyát helyeznek, és sorban a tükörbe nézve, valamelyikben meglátják jövőendőbelijük arcát.” (Diószén, hiedelem)

c) „Ha az asszony is, hogyha rosszat akar csánni egy legénynek, s hogyha, mikor meg van a rendje (havivérzése), akkor teszen a borba egy kicsit, akkor megdagad a szeméremtestye, s megbír halni abból! Legény meg!” (Somoska, hiedelem)

3. Magyarázza meg a képen (elsőáldozás, Moldva) látható archetipikus szimbólumokat!

10. tétel:

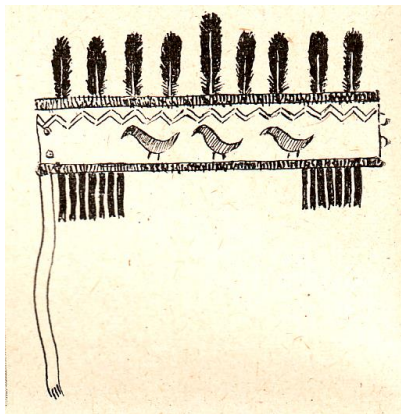
1. Miben különbözik a keresztény platonista szemlélet Platón eredeti idea tanától?

2. Értelmezze az alábbi folklórszövegek archetipikus szimbólumait!

a) „*Isten szeme mindent lát.*” „*Isten a vesékbe lát.*” (közmondások)

b) „*Elindula Keresztelő Szent János vas kapával, vas lapátval, vas gereblyével, vas seprűvel, vas seprűvel seper, vas gereblyével gereblyél, vas kapával kapál, vas villával hány, térj meg térj meg, te tüzes pokolvar!*” (Somoska, ráolvasás)

3. Magyarázza meg a két képen (a) sámán fejdíszé, b) freskórészlet, Sucevița) látható archetipikus szimbólumokat!

11. tétel:

1. A halál szimbolikus megjelenítésének archetípusai

2. Értelmezze az alábbi folklórszöveg archetipikus szimbólumait!

„Elindul a Boldogságos Szűz Mária a Jordán vize mellett. / Szembe találá a kantéros (kantáros) boszorkányokat, / kérdi: / Hova mentek ti kantéros boszorkányok? / Menyünk fekete földnek színire, / hol Bimbó, Lizi tejit, maráját (zsírját) elvenni, / eszit elferdíteni, / szemeit elhomályosítani, / füleit megsüketíteni / veséit összerombolni, / az összes szaporodását megsemmisíteni elmenyek! / A Boldogságos Szűzmária megkéri az ő áldott szent fiát / adjon segítséget. / Elmenyen az Úrjézus Krisztus, / elküldi a szenteket. / Jeruzsálem hegyein leszállának, / Szent György, Márton, Illés próféta, / Szent Mihály arkangyal / arany láncokkal a gonosz boszorkányokra rearohannak, / a láncokkal megkötözik, / a fegyverekkel esszelövődözik, / a kardokkal esszevágják, / a Jordán vizibe vetik. / Csúfabbul fognak járni, / mind aki nagy interesre (kamatra) / adja ki a / szegényeknek a pénzit!”
(Gyimes, ráolvasás)

3. Magyarázza meg a két ortodox ikonon (az erények létrája) látható archetipikus szimbólumokat!

12. tétel:

1. A pszichoanalitikus szimbólumkutatás. Az archetípus fogalma Sigmund Freud értelmezésében

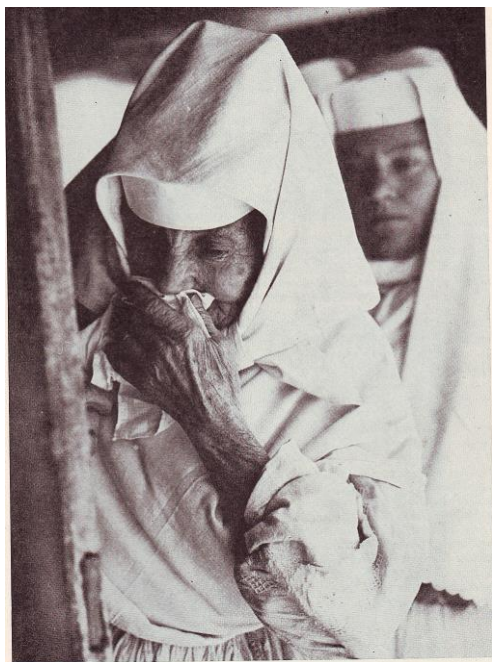
2. Értelmezze az alábbi folklórszövegek archetipikus szimbólumait!

a) „Egy kicsi madárka, hezzám kezdett járni, / virágos kertembe fészket kezdett rakni. / De azt az irigyek észre kezdték venni, / kicsi madár fészket széjjel kezdték hányni.” (Kászonfeltíz, népdal)

b) „Aki dudás akar lenni, / pokolra kell annak menni, / ott vannak a szőrös kutyák, / abból lesznek a jó dudák.” (népdal)

c) „Az Úr nevében parancsolom neked, te néma és siket lélek, menj ki ebből a teremtményből, és többé bele ne menj, hanem menj a pusztaságba!” (orosz exorcizmus, 17. század)

3. Magyarázza meg a két képen (a) halottsiratás, Dunántúl; b) tabernákulum, Csíkmindszent) látható archetipikus szimbólumokat!

13. tétel:

1. A veszélyes nőiség szimbólumai. Hozzon példákat!

2. Értelmezze az alábbi folklórszövegek archetipikus szimbólumait!

a) „Bálványosváraljai Szilágyi Samu nem gondolván a nemes haza törvényével, bűvös-bájoskodván 1730-ban méheit farkasgégén bocsátotta ki, miáltal sok emberséges úr és szegény ember károkra sokak méheit megölette s mézeit házához hozatta, annál fogva megkívánja az ügyész, minthogy ördöggel cimborált és vele szövetséget kötött, hogy Decret. Trip. pars. 3. Tit. 269. büntettség.” (Kádár József: Babonák és szokások Deés vidékéről. Magyar Nép 8/1928. 85.)

b) „Menjetek a hideg havasokra, / hol embernem nem látszik, / harangszó nem hallik, / bokor kalácsot nem kötnek, / szákramentummal nem járnak” (Pusztina, ráolvasás)

c) A Hamletben az idegenből hazatért Laertész, amikor tudomást szerez a vízbe fúlt húga haláláról, ezt mondja: „Sok is vized, szegény Ophelia! / Elfojtom hát könnyűm.”

3. Értelmezze a képen látható népszokás (lakodalom, Moldva) szimbólumait!

14. tétel:

1. Az esszenciális anyagok szimbolizmusa

2. Értelmezze az alábbi szövegekben található archetipikus szimbólumokat!

a) „*A kutyafejű tatárok egész biztosan léteztek. Az öregebbek nagyon jól tudják. Azok úgy néztek ki, hogy a fejük kutya volt, a testük meg ember. Lovon jártak, és mindenki menekült előlük.*” (Körösfő)

b) „A genfi székesegyház 1100–1200 között építették. Az alaprajz ugyanaz, mint mindenütt, ahol ciszterek jártak: a francia gótikának egyik sémája vándorolt Kassától Tours-ig. A sötét templom egyik oszlopdíszét éles reflektorfény világítja meg; az oszlop tövében pápaszemes ember guggol és jegyez. Felneéz és átmenet nélkül mondja: »Látja, ez még obszcén.« Csakugyan trágár alak guggol az oszlop peremén, mint sokfelé a gótikus templomokban.” (Márai Sándor: Európa elrablása. Budapest, é. n. [1995] 26.)

3. Értelmezze a képen (Albrecht Dürer fametszete, 1498.) látható szimbólumokat!

15. tétel:

1. Soroljon fel a zárt tér archetípusához tartozó 5 szimbólumot, magyarázza meg ezek jelentését és példázza a mindegyiket legalább egy-egy konkrét megjelenéssel!

2. Értelmezze az alábbi szövegek archetipikus szimbólumait!

a) „Mindenható! Teremts lángokból és fekete vihar szeléből, / földrengésből és jégesőből s mindenből, ami veszedelmes / egy nagy bikát. / ... / ezt a bikát arra neveljük, hogy a sértőt agyontapossa!” (Gilgames)

b) „[A Nap felé maga fordul-e, amikor imádkozik?] Nem. Többött (= többet, többnyire) arra. [Merre?] La răsărit (= keletnek). [...] Udzs mundzsák, Krisztusz jó. Memmbe. Ityilatra (= ítéletre). Akkor arrulnétt jó!” (vallásos képzet, Szabófalva)

c) „Jaj, az egyszer kimondott szó soha többé nem semmisül meg!” (Gilgames)

d) A magyar nyelvterület egészén, így Erdélyben is általános volt, hogy az első kihajtás alkalmával a legelőre csapott állat (marha, juh stb.) útjába láncot, ekevasat, fejszét stb. helyeztek, hogy keresztülmenjen rajta.

3. Értelmezze a képen (középkori falfreskó, Voronec) látható szimbólumokat!

